

KRISTIN HANNAH

*Mama
frontas*

PROLOGAS

1982

Jos akimis, kai kurios šeimos buvo it gerai prižiūrimi parkai, su dailiai pakraščiuose susodintais narcizais ir dideliais, plačiašakiais medžiais, teikiančiais atokvėpį nuo vasaros saulės. Kitos — ir tai ji žinojo iš asmeninės patirties — buvo lyg mūšio laukai, kruvini ir tamsūs, nukloti skeveldromis ir kūno dalimis.

Nors jai buvo tik septyniolika, Džolina Larsen jau žinojo, kas yra karas. Ji užaugo nenusisėkusioje šeimoje.

Blogiausia būdavo per Valentino dieną. Namuose visada tvyro-davo pavojinga atmosfera, tačiau šią dieną, kai televizoriaus ekrane viena kitą keisdavo gėlių, šokoladų ir raudonų blizgančių širdelių reklamos, meilė tapdavo ginklu jos tėvų nerūpestingose rankose. Žino-ma, viskas prasidėdavo nuo gėrimo. Visada. Pilnos taurės burbono, vėl ir vėl pripildomos. Iš pradžių. Paskui riksmi, verksmai, daiktų mėtymas. Džolina ilgus metus klausinėjo mamos, kodėl ši tiesiog nepaliekanti jo, jos tėvo, ir neišeinanti paslapčia naktį. Jos motina visuo-met atsakydavo tą patį: *aš negaliu. Aš jį myliu*. Kartais mama verkdamo ir kalbėdavo baisius žodžius, kartais jos kartėlis būdavo apčiuopiamas, tačiau galų gale vis tiek tapdavo nesvarbu, ką ji sako; svarbiausia buvo jos tragiška meilė be atsako.

Apačioje kažkas riktelėjo.

Tikriausiai mama.

Tada pasigirdo bildėjimas — kažin kas didelio dunkstelėjo į sieną. Trinktelėjo durys. Tikriausiai tėtis.

Jis visada išeidavo iš namų įsiutęs (argi galima kitaip?), smarkiai užtrenkdamas paskui save duris. Rytoj arba kitą dieną, kai pasibaigs pinigai, jis sugriš. Įslinks į virtuvę, blaivus ir atgailaujantis, dvokiantis alkoholiu ir cigaretėmis. Mama prišoks prie jo kūkčiodama, apkabins. *O, Ralfai... tu taip išgąsdinai mane... aš atsiprašau, suteik man dar vieną šansą, prašau, tu žinai, kaip aš tave myliu...*

Džolina atsargiai perėjo per savo miegamąjį nuožulniomis lubomis, palenkdama galvą, kad neatsitrenktų į vieną iš grubių medinių sijų. Čia buvo tik viena lempa, plika lemputė, kybanti nuo gegnių kaip paskutinis dantis seno žmogaus burnoje, kyburiuojanti ir nepatikima.

Ji atidarė duris ir pasiklausė.

Gal jau baigėsi?

Tada nutipeno siaurais laiptais žemyn, girdėdama, kaip nuo jos svorio girgžda popakopiai. Jos motina buvo svetainėje, tysojo ant sofos su iš burnos kyšančia rūkstančia „Camel“ cigarete. Pelenai byrėjo jai ant drabužių. Ant grindų mėtėsi mūšio likučiai: buteliai, peleninės ir stiklo šukės.

Dar prieš keletą metų Džolina būtų bandžiusi paguosti motiną. Tačiau tokių naktų kaip ši būta pernelyg daug, ir tai mergaitę užgrūdino. Dabar jos tėvų santuokos dramos tik erzino ir vargino. Niekas niekada nesikeisdavo, o Džolinai tekdavo tvarkyti visą jovalą. Ji prasisėkynė kelią pro stiklo šukes ir priklausė prie motinos.

— Duokš, aš paimsiu, — pavargusiai pasakė ji, paimdama smilkstančią cigaretę ir padėdama ją į peleninę ant grindų šalia savęs.

Mama pakėlė į ją liūdnas, užverktas akis.

— Kaip aš be jo gyvensiu?

Tarsi atsakydamos sugirgždėjo užpakalinės durys. Į kambarį plūstelėjo šaltas nakties oras, įnešdamas lietaus ir pušų kvapo.

— Jis grįžo!

Mama atstūmė Džoliną ir nubėgo į virtuvę.

Myliu tave, mielas, atsiprašau, išgirdo Džolina.

Džolina lėtai atsistojo ir atsisuko. Jos tėvai stovėjo stipriai apsika-

binę, tarsi įsimylėjėliai, vėl susitikę po karo. Motina beviltiškai glaudėsi prie vyro, įsikibusi į jo languotus vilnonius marškinius.

Tėvas svyravo į šonus; atrodė, kad motina jį laiko, tačiau tai buvo neįmanoma. Jis buvo stambus vyras, aukštas, plačiapetis, su didžiulėmis plaštakomis; mama atrodė gležna ir balta lyg kiaušinio lukštas. Būtent iš tėvo Džolina paveldėjo ūgį.

— Tu negali manęs palikti, — nerišliai tardama žodžius kūkčiojo motina.

Jos tėvas nudelbė akis. Akimirką Džolina pastebėjo skausmą jo akyse — skausmą ir, dar blogiau, gėdą, pralaimėjimą bei apgailestavimą.

— Man reikia išgerti, — kimiu nuo befiltrių cigarečių rūkymo balsu tarė jis.

Jis paėmė motiną už rankos ir nusitempė per virtuvę. Apdujusi, tačiau kvailai šypsodamasi, motina nusvirduliavo paskui jį, nekreipdama dėmesio, kad yra basa.

Ir tik kai jis atidarė užpakalines duris, Džolina viską suprato.

— Ne! — šūktelėjo ji, puldama paskui juos.

Lauke buvo šalta ir tamsi vasario naktis. Jos tėvo išsinuomotas miškovežis, vienintelis jam ištis svarbus dalykas, stovėjo kieme it didžiulis juodas vabalas. Džolina išbėgo į medinę verandą, užkliuvo už grandininio pjūklo ir vos nepargriuvo.

Motina stabtelėjo prie atvirų sunkvežimio durelių ir pažiūrėjo į dukrą. Lietus prilipdė plaukus prie jos įkritusių skruostų, nuvarvino blakstienų tušą. Ji kilstelėjo savo blyškią ir drebančią ranką, pamojavo.

— Nestovėk Lietuje, Karena, — šūktelėjo jos tėvas, ir motina tučtuojau pakluso.

Po akimirkos abejos duralės užsitrenkė. Sunkvežimis pajudėjo atbulomis, išsuko į kelią ir nuvažiavo.

Ir Džolina vėl liko viena.

Keturi mėnesiai, nykiai pagalvojo ji. Tik keturi mėnesiai, ji baigs mokyklą ir galės išeiti iš namų.

Namai. *Kad ir ką tai reikėtų.*

Bet ką ji darys? Kur eis? Koledžui pinigų nėra, o tuos, kuriuos Džolinai pavykdavo susitaupyti iš savo uždarbio, tėvai nuolat surasdavo ir „pasiskolindavo“. Ji neturėjo net pirmo mėnesio nuomai.

Ji nežinojo, kaip ilgai stovėjo ten mąstydamą, nerimaudama, stebėdama, kaip kiemas virsta purvyne; ji tik žinojo, kad kažkuriuo momentu išvydo neįtikėtiną, nežemišką spalvos blyksnį tamsoje.

Raudoną. Kraujo, ugnies ir netekties spalvą.

Kai į kiemą įsuko policija, Džolina nė kiek nenustebo. Ją nustebino tik tai, ką pajuto išgirdusi, kad jos tėvai negyvi.

Pačiai buvo keista, kad taip stipriai verkė.

PIRMAS SKYRIUS

2005-ųjų balandis

Per savo keturiasdešimt pirmąjį gimtadienį, kaip ir kiekvieną eilinę dieną, Džolina Zarkeids pabudo prieš aušrą. Nenorėdama pažadinti miegančio vyro, ji atsargiai išsiropštė iš lovos, apsivilko bėgimo drabužius, susirišo savo ilgus šviesius plaukus į uodegą ir išėjo į lauką.

Buvo graži, giedra pavasario diena. Palei įvažą į kiemą rikiavosi žydintys slyvmedžiai. Skaičiai žaliame lauke margavo mažyčiai rožiniai žiedeliai. Kitapus gatvės sąsiauris atrodė sodriai mėlynas. Į dangų didingai stiebėsi smailios snieguotos Olimpo kalnų viršūnės.

Puikus matomumas.

Ji nubėgo paplūdimiu lygiai tris su puse mylios, tada pasuko namo. Savo kiemą pasiekė jau gerokai įraudusi ir uždususi. Verandoje prasiyrė pro įvairiausių stilių medinius bei pintus baldus ir įėjo į vidų, kur tvyrojo kvapnus, viliojantis prancūziškas skrudintų kavos pupelių kvapas, sumišęs su aitriu medžio dūmų prieskoniu.

Pirmiausia Džolina įjungė televizorių virtuvėje; jau buvo nustatytas CNN kanalas. Pildamasi kavos, nekantriai laukė naujienų apie karą Irake.

Šįryt jokių pranešimų apie įnirtingas kovas. Naktį nežuvo nė vienas karys ar draugas.

— Ačiū Dievui, — ištarė ji.

Pasiėmusi kavą, ji užlipo į viršų, praėjo pro dukrų miegamuosius ir pasuko į savąjį. Vis dar buvo anksti. Galbūt jai reiktų pažadinti Mai-klą ilgu, lėtu bučiniu. Pakviesti jį.

Kada jiedu pastarąjį kartą mylėjosi ryte? Kada jie išvis mylėjosi pastarąjį kartą? Džolina negalėjo prisiminti. Jos gimtadienis būtų pui-ki diena pokyčiams. Ji atidarė duris.

— Maiklai?

Jų didžiulė dvigulė lova buvo tuščia. Nepaklota. Maiklo juodi marškinėliai, su kuriais jis miegojo, suglamžyti gulėjo ant grindų. Ji pakėlė juos, rūpestingai sulankstė ir padėjo į vietą.

— Maiklai? — pakartojo, atidarydama vonios kambario duris. Pro jas išvirtęs garų kamuolys užstojo vaizdą.

Viskas čia buvo balta — plytelės, tualetas, stalviršiai. Stiklinės dušo kabinos durelės buvo atidarytos, ir pro jas buvo matyti tuščias plytelėmis išklotas vidus. Ant vonios krašto gulėjo nerūpestingai numestas drėgnas rankšluostis. Veidrodis virš kriauklės tebebuvo aprasojęs.

Jis tikriausiai jau apačioje, veikiausiai savo kabinete. O gal planuoja nedidelę gimtadienio staigmeną. Anksčiau jis tai darydavo...

Paskubomis nusipraususi po dušu, Džolina išsišukavo savo ilgus drėgnus plaukus ir, žiūrėdama į save veidrodyje, susuko juos į kuodą palei kaklą. Jos veidas — kaip ir visa kita joje — buvo tvirtas ir kampuotas: aukšti skruostikauliai ir tankūs tamsūs antakiai, kurie pabrėžė galias žalias akis, ir burna, beje, šiek tiek per didelė. Dauguma jos metų moterų naudojo kosmetiką ir dažė plaukus, tačiau Džolina neturėjo tam laiko. Ji nesuko galvos nei dėl pelenų spalvos plaukų, kurie kasmet patamsėdavo vienu ar dviem atspalviais, nei dėl mažų raukšlelių, bepradedančių formuotis akių kampučiuose.

Ji apsisvilko piloto uniformą ir nuėjo žadinti mergaites, tačiau dukrų kambariai taip pat buvo tušti.

Jos jau buvo virtuvėje. Jos dvylikametė dukra Betsė padėjo savo keturmetei seseriai Lulu įsitaisyti prie stalo. Džolina pakstelėjo į Lulu putlų, rožinį skruostą.

— Su gimtadieniu, mama, — ištare jos kartu.

Džoliną užplūdo staigi, deginanti meilė šioms mergaitėms ir savo gyvenimui. Ji žinojo, kokios retos tokios akimirkos. Kaip galė-

jo nesidžiaugti, kai pati užaugo kitokioje atmosferoje? Ji šypsodamasi pažiūrėjo į dukras — tiesą sakant, švytėdama.

— Ačiū, mergaitės. Graži diena keturiasdešimt pirmam gimtadieniui.

— Tai tiek *daug*, — pasakė Lulu. — Ar tikrai tu tokia sena?

Džolina juokdamasi atidarė šaldytuvą.

— Kur jūsų tėtis?

— Jis jau išvažiavo, — pasakė Betsė.

Džolina atsisuko.

— Tikrai?

— Tikrai, — atsiliepė Betsė, atidžiai stebėdama ją.

Džolina prisivertė nusišypsoti.

— Jis tikriausiai nustebins mane po darbo. Ką gi. Manychiau, po pamokų galėtume atšvęsti. Tik mes trise. Su tortu. Ką pasakysit?

— Su tortu! — sukliegė Lulu, suplodama savo putniomis rankutėmis.

Džolina galėjo leisti sau nusiminti dėl Maiklo užmaršumo, bet kokia prasmė? Ji išmoko rinktis laimę. Ji pasirinko negalvoti apie problemas; tokiu būdu jos paprasčiausiai išnykdavo. Be to, Maiklo atsidavimas darbui buvo vienas iš labiausiai ją žavinčių bruožų.

— Mamyte, mamyte, pažaiskime katutes! — šuktelėjo Lulu, šokinėdama ant kėdės.

Džolina pažiūrėjo į savo mažėlę.

— Kai kam labai patinka žodis „tortas“.

— Man! — kilstelėjo ranką Lulu.

Džolina atsisėdo šalia Lulu ir ištiesė rankas. Dukra tučtuojau pliaukštelėjo jai per delnus.

— Katu katu katutes, keps močiutė bandutes, duos tėvelis pini-gėlį, nusipirksime... — Džolina nutilo, stebėdama viltingai nušvitusį Lulu veiduką.

— Baseinėlį! — užbaigė dukra.

— Katu katu baseinėlis, eis Lulu į vandenėlį. — Džolina paskutinį kartą suplojo rankomis ir atsistojo ruošti pusryčių. — Eik, apsirenk, Betse. Išvažiuojame po pusvalandžio.

Lygiai po pusvalandžio Džolina susodino mergaites į automobilį. Ji nuvežė Lulu į darželį ir atsisveikindama stipriai pabučiavo, o tada nuvažiavo prie vidurinės mokyklos, kuri dunksojo ant didžiulės žolės apaugusios kalvos šlaito. Įsukusi į stovėjimo aikštelę, sulėtino greitį ir sustojo.

— *Nelipk* iš automobilio, — nuo užpakalinės sėdynės aštriai pratarė Betsė. — Tu vilki savo *uniformą*.

— Matyt, nepadarysi man išimties gimtadienio proga. — Džolina pažiūrėjo į dukrą galinio vaizdo veidrodėlyje. Per pastaruosius kelis mėnesius jos meili, švelni dukrelė virto šia hormonų draskoma paaugle, visur aplinkui matančia potencialią gėdą — ypač mamos, kuri nebuvo panaši į kitas mamas, pavidalu. — Trečiadienį karjeros diena, — priminė ji dukrai.

Betsė sudejavo.

— Ar tau *būtina* ateiti?

— Tavo mokytoja pakvietė mane. Pažadu nesiseilėti ir nesisipjau-dyti.

— Visai nejuokinga. Kietų vaikų mamos netarnauja kariuomenėje. Tikiuosi, nevilkėsi savo piloto uniformos?

— Toks mano darbas, Betse. Manau, turėtum...

— Nesvarbu.

Betsė pasigriebė savo sunkią kuprinę — matyt, nebetinkamą, nes vakar ji pareikalavo naujos, — ir išlipusi iš automobilio nuskubėjo prie dviejų mergaičių, stovinčių po vėliavos stiebu. Šiomis dienomis jos, tos mergaitės, Siera ir Zoja, buvo Betsei svarbiausios. Betsė bevil-tiškai troško prie jų pritapti. Akivaizdu, kad motina, skraidanti sraig-tasparniu Kariuomenės nacionalinėje gvardijoje, buvo labai gėdingas dalykas.

Kai Betsė prisiartino prie savo senųjų draugų, šios, pabrėžtinai ignoruodamos, atsuko jai nugaras ir puolė tolyn lyg žuvys, pajutusias pavojų.

Džolina stipriau suspaudė vairą ir tyliai susikeikė.

Betsė atrodė tokia nusiminusi, tokia sutrikusi. Jos pečiai nusviro,

smakras ištiso. Ji paskubomis paėjęjo į šoną apsimesdama, kad nė neketino prieiti prie savo kitados buvusių geriausių draugių.

Džolina stovėjo taip ilgai, jog galiausiai kažkas neiškentęs pyptelėjo. Ji skaudžiai jautė dukters širdgėlą. Džolina puikiai žinojo, ką reiškia būti atstumtai. Juk ir pačiai reikėjo laukti, kada tėvai ją pamils. Ji turi išmokyti Betsę būti tvirtą, rinktis laimę. Niekas negali tavęs įskaudinti, jei nesuteiki progos. Tinkamas puolimas yra geriausia gynyba.

Pagaliau ji nuvažiavo. Vengdama rytinių spūsčių, Džolina pasuko aplinkiniais keliais į Laisvės įlanką. Pravažiavusi savo įvažą, įsuko į gretimą ir pridedėjo prie kaimynų namo — mažo balto surenkamojo namuko šalia automobilių remonto dirbtuvių — ir nuspaudė garso signalą.

Iš namo išėjo jos geriausia draugė, Tamė Flin, jau apsirengusi uniforma ir susisukusi savo ilgus juodus plaukus į tvirtą kuodą. Džolina būtų galėjusi prisiekti, kad plačiame kavos spalvos Tamės veide nėra nė vienos raukšlėlės. Tamės tvirtinimu, dėl jos indėniškos kilmės.

Tamė buvo sesuo, kurios Džolina niekada neturėjo. Jos susipažino jaunystėje — abi aštuoniolikmetės merginos stojo į kariuomenę, nes nežinojo, ką dar galėtų veikti savo gyvenime. Abi mokėsi sraigtasparnių pilotų rengimo mokykloje.

Merginas suartino aistra skraidymui; bendras požiūris į gyvenimą padėjo užmegzti draugystę, kuri išliko tvirta iki šių dienų. Jos kartu atitarnavo kariuomenėje dešimt metų ir perėjo į Nacionalinę gvardiją, kai santuoką — ir motinystę — pasidarė per sunku derinti su aktyvia tarnyba. Praėjus ketveriems metams po to, kai Džolina ir Maiklas įsikėlė į namą Laisvės įlankoje, Tamė ir Karlas nusipirko sklypą šalia.

Tamė ir Džolina netgi pastoję kartu, dalijosi tais stebuklingais devyniais mėnesiais, drąsindamos laikė viena kitą už rankų. Jų vyrų niekas nesiejo, todėl jiedu netapo tokiais gerais draugais, kurių šeimos keliauja kartu, tačiau Džolinai tai netrukdė. Svarbiausia, kad ji ir Tamė visada būtų kartu. Ir jos buvo.

Aš ties šešta valanda pažodžiui reiškė, kad sraigtasparnis skrenda

už tavęs, šeštos valandos pozicijoje. Iš tiesų tai reiškė *aš čia. Aš tavo saugau*. Štai ką Džolina davė kariuomenė, Gvardija ir Tamė. *Saugumą*.

Gvardija suteikė joms geriausia iš abiejų pasaulių — jos galėjo būti mamomis, kurios vis dar tarnauja savo šaliai, tarnauja kariuomenėje ir skraido sraigtasparniais. Jos kartu skraidydavo mažiausiai du kartus per savaitę, rytais, taip pat dalyvaudavo pratybose savaitgaliais. Tai buvo geriausias darbas ne visą dieną planetoje.

Tamė atsisėdo į keleivio vietą ir užtrenkė dureles.

— Su gimtadieniu, skraidūne.

— Ačiū, — Džolina šyptelėjo. — Mano diena, mano muzika.

Ji padidino grotuvo garsą, ir pro garsiakalbius driokstelėjo Princo „Purple Rain“.

Jiedvi kalbėjosi visą kelią iki pat Takomos, apie viską ir apie nieką; kai nesikalbėjo, dainavo savo jaunystės dainas — Princo, Madonos, Maiklo Džeksono. Jos pravažiavo pro Mariso bazę, Gvardijos namus, ir įsuko į Fort Luisą, kur buvo laikomi Gvardijos orlaiviai.

Persirengimo kambaryje Džolina išsitraukė sunkų skrydžio krepšį su išgyvenimo įranga. Persimetusi jį per petį, nusekė paskui Tamę prie administracijos stalo, kur užregistravo savo papildomą skraidymo laiką, pasirašė algalapyje ir patraukė per asfaltuotą aikštę, pakeliui dėdamasi šalną.

Įgula jau buvo vietoje, ruošė skrydžiui „Juodąjį vanagą“. Sraigtasparnis atrodė lyg didžiulis plėšrūnas mėlyno dangaus fone. Džolina linktelėjo įgulos vadui, paskubomis patikrino orlaivį, pravedė trumpą instruktažą, tada įsiropštė į kairiąją kabinos pusę ir užėmė savo vietą. Tamė įlipo iš dešinės ir užsidėjo šalną.

— Viršutiniai jungikliai ir automatiniai pertraukikliai, tikrinu, — pranešė Džolina, užvesdama sraigtasparnį.

Varikliai atgiję užriaumojo; milžiniškos rotoriaus mentės pajudėjo, iš pradžių lėtai, paskui vis greičiau, su ausį rėžiančiu spiegiu.

— Gvardijos operatoriui. Plėšrūnas aštuoni devyni, užregistruokite mus, — pasakė Džolina į mikrofoną. Tada pakeitė dažnį. — Bokšte. Plėšrūnas aštuoni devyni pasirengęs išvykti.

Ji ėmėsi išskirtinių balansavimo veiksmų, norėdama pakelti sraigtasparnį į orą. Orlaivis pamažu kilo. Džolina įgudusiai valdė rankėles — nuolat judindama rankas ir kojas. Sraigtasparnis pakilo į giedrą mėlynę, kur jį supo vien dangus. Toli apačioje žydintys medžiai kūrė nepakartojamą spalvų paletę. Džoliną užplūdo adrenalino bangos. Dieve, kaip jai patinka čia, aukštai danguje.

— Girdėjau, šiandien tavo gimtadienis, vade, — tarė įgulos vadas per komutatorių.

— Visiškai teisingai, — šypsodamasi atsiliepė Tamė. — Kaip manai, kodėl ji sėdi prie vairo?

Džolina šyptelėjo savo geriausiai draugei, mėgaudamasi šiuo jausmu; jai reikėjo jo kaip oro. Jai nerūpėjo, kad bėga metai, daugėja raukšlių ar lėtėja tempas.

— Keturiasdešimt pirmas. Nesugalvočiau geresnio būdo jį atšvęsti.

Mažas Polsbou miestelis Vašingtono valstijoje it maža graži mergaitė glaudėsi palei Liberčio įlankos krantus. Pirmieji atvykėliai pasirinko šią vietą, nes ji priminė jiems namus Europos šiaurėje — ledo mėlynumo vandenys, į dangų kylantys kalnai ir vešlios žalios kalvos. Po daugelio metų tie patys pradininkai ėmėsi statyti krautuvėles Krantinės gatvėje, papuošdami jas skandinaviskais akcentais. Visur galėjai matyti medinius stogus ir raitytus papuošimus.

Pasak Zarkeidsų šeimos legendos, tie papuošimai iškart papirko Maiklo motiną, kuri tvirtino supratusi, kur norinti gyventi, vos perėjusi Krantinės gatvę. Tuzinai žavių krautuvėlių — įskaitant Maiklo motinos — prekiaavo dailiais rankų darbo niekučiais turistams.

Miestelis buvo vos už dešimties mylių nuo Sietlo centro trumpiausiu keliu, nors tos kelios mylios tapdavo tikra kančia, kai tekdavo važiuoti į darbą. Kažkuriuo momentu per pastaruosius keletą metų Maiklas nustojo pastebėti norvegišką miestelio žavesį ir ėmė matyti ilgą, vingiuojantį kelią nuo savo namų iki keltų terminalo Beinbridžo saloje bei vos slenkantį automobilių srautą darbo dienomis.

Iš Polsbou į Sietlą buvo du keliai — sausuma ir vandeniu. Automobilu tekdavo sugaišti dvi valandas. Kelionė keltu nuo Beinbridžo salos krantų iki Sietlo prieplaukos terminalo trukdavo trisdešimt penkias minutes.

Bėda ta, kad keliantis keltu reikėdavo laukti. Norint įvažiuoti į keltą, tekdavo kuo anksčiau atsistoti į eilę. Vasarą Maiklas dažnai važiuodavo į darbą dviračiu; lietingomis dienomis kaip šiandien — o jų Šiaurės vakaruose netrūksta — keliaudavo automobiliu. Ši žiema buvo ypač ilga, o pavasaris — drėgnas. Diena po dienos jis sėdėdavo savo leksuse stovėjimo aikštelėje ir stebėdavo, kaip banguotą sąsiaurį pamažu nudažo pilkos dienos šviesa. Tada įvažiuodavo į keltą, palikdavo automobilį apatiniam denyje, o pats užlipdavo į viršų.

Šiandien Maiklas sėdėjo palei kairįjį bortą prie mažo plastikinio staliuko pasiklojęs priešais save šūsnį dokumentų, Vernerio parodymus. Jų pakraščiai buvo apklijuoti geltonais lipniaisiais lapeliais, kurie rikiavosi tarsi pianino klavišai, žymėdami abejotiną jo kliento parodymų teisingumą.

Melas. Maiklas atsiduso pagalvojęs apie žalos atitaisymą. Jo idealizmą, kitados tokį spindintį ir ryškų, nublukino ilgi metai ginant kaltuosius.

Anksčiau būtų pasikalbėjęs apie tai su tėčiu, ir jo tėvas būtų pažiūrėjęs į viską iš kito taško, primindamas Maiklui, kad jų darbas gali daug ką pakeisti.

Mes esame paskutinis bastionas, Maiklai, tu tai žinai — kovotojai už laisvę. Neleisk, kad tave palaužtų blogis. Gindami kaltuosius, mes apsaugome nekaltuosius. Štai kaip viskas veikia.

Norėtusi daugiau nekaltųjų, tėti.

Visiems norėtusi, ar ne? Mes visi laukiame... tos bylos, svarbiausios. Mes geriau nei dauguma žinome, ką reiškia išgelbėti žmogui gyvybę. Ką nors pakeisti. Toks mūsų darbas, Maiklai. Neprarask šio tikėjimo.

Maiklas pažiūrėjo į tuščią vietą priešais save.

Jau vienuolika mėnesių jis važinėja į darbą vienas. Vieną dieną jo tėvas sėdėjo šalia, tvirtas ir žvalus, kalbėjo apie savo mėgstamą veiklą, o kitą — jau sirgo. Merdėjo.

Jiedu su tėvu buvo partneriai beveik dvidešimt metų, dirbo petys į petį, ir jo netektis Maiklą giliai sukrėtė. Jis sielojosi dėl laiko, kuris buvo iš jų atimtas, o labiausiai — ir tai buvo nauja — jautėsi keistai vienišas. Netektis privertė pažiūrėti į savo gyvenimą, ir Maiklui nepatiko tai, ką pamatė.

Iki tėvo mirties visuomet jautėsi laimingas, patenkintas, o dabar — nebe.

Jis norėjo pasikalbėti su kuo nors apie išgyvenimus, pasidalyti savo sielvartu. Bet su kuo? Su žmona negalėjo kalbėtis. Tik ne su Džolina, kuri tikėjo, kad laimę galima pasirinkti, o šypsena — tai rūgšti mina, apversta aukštyrų kojomis. Išgyvenusi sunkią, skausmingą vaikystę, ji tapo nepakanti žmonėms, kurie paprasčiausiai nemokėjo būti laimingi. Pastaruoju metu Maiklą tai erzino, visos tos žvalios „bus geriau“ banalybės. Džolina neteko savo tėvų, todėl manėsi suprantanti, kas yra sielvartas, tačiau ji neturėjo nė menkiausio supratimo, ką reiškia skęsti. Kaip galėtų? Juk buvo tvirta kaip plienas.

Maiklas pabaksnojo parkeriu į stalą ir pažiūrėjo pro langą. Šiandien sąsiauris atrodė blyškiai pilkas, negyvenamas ir paslaptingas. Pro šalį ant nematomo oro srovės praplaukė žuvėdra, nejudri, tarsi apmirusi.

Nereikėjo pasiduoti Džolinai, tuomet, prieš daugelį metų, kai ji maldavo namo Liberčio įlankoje. Jis sakė jai, kad nenori gyventi taip toli nuo miesto — ar taip arti jo tėvų, tačiau galų gale nusileido, palenktas žmonos meilių prašymų ir tvirtų argumentų, esą jiems reikėsia jo motinos pagalbos prižiūrint vaikus. Bet jei nebūtų pasidavęs, jei nebūtų pralaimėjęs ginčo „kur mes gyvensime“, dabar nesėdėtų kiekvieną dieną kelte ilgėdamasis žmogaus, kuris jį čia pasitikdavo...

Kai keltas ėmė mažinti greitį, Maiklas atsistojo, susirinko dokumentus ir susidėjo į juodą ėriuko odos lagaminėlį. Jis nė nepažiūrėjo į tą sūsnį. Įsiliejęs į minią, nusileido laiptais į automobilių denį. Po kelių minučių jau išvažiavo iš kelto ir pasuko link Smito bokšto, kitados aukščiausio pastato į vakarus nuo Niujorko, o dabar senstančio gotikinio miesto paminklo ant kalvos.

„Zarkeidso, Antamo ir Zarkeidso“ biure devintame aukšte viskas buvo sena — grindys, langai prašėsi remonto ir vieno kito sluoksnio dažų — tačiau, kaip ir pačiame pastate, čia alsavo istorija ir grožis. Eilė langų žiūrėjo į Elioto įlanką ir į didžiulius oranžinius kranus, kraunančius konteinerius į tanklaivius. Būtent šiuose kabinetuose paskutinius dvidešimt metų Teo Zarkeidsas ruošėsi didžiausioms ir svarbiausioms kriminalinėms byloms. Advokatų asociacijos susibūrimuose kiti advokatai kone su baiminga pagarba vis dar kalbėjo apie jo tėvo gebėjimus įtikinti prisiekusiuosius.

— Sveikas, Maiklai, — nusišypsojo jam administratorė.

Jis pamojavo jai praeidamas ir nužingsniavo pro uolius advokatų padėjėjus, pavargusias sekretores ir ambicingus jaunos bendradarbius. Visi šypsojosi jam, ir Maiklas šypsojosi jiems. Prie kampinio kabineto — anksčiau priklausiusio tėvui, o dabar jam — stabtelėjo šnektelėti su sekretore.

— Labas rytas, Ana.

— Labas rytas, Maiklai. Bilas Antamas norėjo pamatyti tave.

— Gerai. Pasakyk jam, kad aš savo kabinete.

— Nori kavos?

— Taip, ačiū.

Jis įžengė į kabinetą, didžiausią visame biure. Milžiniškas langas žvelgė į Elioto įlanką; tas vaizdas buvo pagrindinis kabineto pasididžiavimas. Visa kita buvo įprasta: lentynos, prikrautos teisės knygų, medinis stalas, nudėvėtas ir subraižytas per dešimtmečius, pora minkštų kėdžių, juoda odinė sofa. Šalia kompiuterio stovėjo šeimos nuotrauka, vienintelė asmeninė smulkmena.

Maiklas paliko lagaminėlį ant stalo, nuėjo prie lango ir įsistebeilijo į miestą, kurį taip mylėjo jo tėvas. Stikle jis matė vaiduoklišką savo atvaizdą: banguoti juodi plaukai, tvirtas kampuotas smakras, tamsios akys. Jo tėvo jaunystėje paveikslas. Bet ar tėvas jautėsi toks pavargęs ir išsunktas?

Už nugaros pasigirdo beldimas ir netrukus durys atsidarė. Į kabinetą įėjo Bilas Antamas, vienintelis kitas partneris biure, geriausias

jo tėvo draugas. Per tuos mėnesius nuo tėčio mirties Bilas taip pat paseno. Gal jie visi paseno.

— Sveikas, Maiklai, — tarė jis, prišlubčiodamas ir sulig kiekvienu žingsniu primindamas Maiklui, kad jam seniai laikas į pensiją. Pernai Antamui įstatė du naujus kelio sąnarius.

— Prisėsk, Bilai, — pasakė Maiklas, mosteldamas į arčiausiai prie stalo stovinčią kėdę.

— Ačiū, — Bilas atsistojo. — Man reikia paslaugos.

Maiklas sugrįžo prie stalo.

— Žinoma, Bilai. Kuo galiu padėti?

— Vakar buvau teisme, ir mane pasičiupo teisėjas Ranjonas.

Maiklas atsiduso ir atsistojo. Baudžiamosios teisės advokatus teismas dažnai paskirdavo atstovauti tam tikrose bylose — laikydamasis seno gero principo „jei jums reikia advokato, ir jūs negalite sau jo leisti“. Tokiais atvejais teisėjai dažnai skirdavo bet kurį prieš akis pasipainiojusį advokatą.

— Kokia byla?

— Vyras nužudė savo žmoną. Galbūt. Užsibarikadavo savo namuose ir šovė jai į galvą. Greitojo reagavimo komanda ištraukė vyrą nespėjus šiam nusižudyti. Televizija viską nufilmavo.

Kaltas klientas, kurį nufilmavo televizija. Nuostabu.

— Ir tu nori, kad aš imčiausi tos bylos vietoje tavęs.

— Neprašyčiau... bet mes su Nense po dviejų savaičių išvykstame į Meksiką.

— Gerai, — pasakė Maiklas. — Jokių problemų.

Bilo žvilgsnis nuslydo kambariu.

— Aš vis dar tikiuosi rasti jį čia, — tyliai ištare jis.

— Taip, — atsiduso Maiklas.

Akimirką jiedu žiūrėjo vienas į kitą, abu prisimindami žmogų, kuris paliko tokį svarbų įspaudą jų gyvenimuose. Tada Bilas atsistojo, padėkojo Maiklui ir išėjo.

Paskui Maiklas pasinėrė į darbą ir leidosi jo užvaldomas. Išsisas valandas analizavo parodymus, policijos protokolus ir trumpą bylos

išdėstymą. Jis visada laikėsi griežtos darbo etikos, o pareigos jausmas buvo dar stipresnis. Darbas tapo jo gelbėjimo ratu atplūdus sielvarto bangai.

Trečią valandą Ana paskambino jam vidaus telefonu.

— Maiklai? Pirma linija skambina Džolina.

— Ačiū, Ana.

— Tu juk prisimeni, kad šiandien jos gimtadienis, ar ne?

Velniai griebtų.

Jis atsistūmė nuo stalo ir čiupo telefoną.

— Sveika, Džo. Su gimtadieniu.

— Ačiū.

Ji nepapriekaištavo, kad jis pamiršo, nors puikiai tai žinojo. Iš visų jo pažįstamų Džolina tvirčiausiai valdė savo emocijas ir ji *niekada* neleisdavo sau supykti. Kartais jis pagalvodavo, kad geras ginčas padėtų jų santuokai, tačiau kivirčui reikia dviejų.

— Mes būtinai atšvėsime. Gal pavakarieniaukime tame restorane, nelyje prieplaukoje? Tame naujajame?

Kol ji nespėjo sugalvoti, kaip atsisakyti (o Džolina visada tai darėdavo, jei mintis būdavo ne jos), Maiklas pridūrė:

— Betsė jau pakankamai didelė, kad porą valandų prižiūrėtų Lulu. O ir mes būsim tik per mylią nuo namų.

Šiuo klausimu jie nesutarė jau beveik metus. Maiklo nuomone, dvylikametė galėjo prižiūrėti vaiką; Džolina tam nepritarė. Kaip ir visais kitais jų gyvenimo klausimais, Džolinos balsas buvo lemiamas. Maiklas buvo prie to įpratęs... ir jį tai velniškai erzino.

— Žinau, tu užsiėmęs ta Vernerio byla, — tarė ji. — Ką manai, jei aš pavalgydinčiau mergaites anksčiau ir išsiųsčiau jas į viršų žiūrėti filmo, o tada pagaminčiau mudviem skanią vakarienę? Arba galėčiau parnešti maisto iš bistro; mums patinka jų maistas.

— Tu įsitikinusi?

— Svarbu, kad būsim drauge, — lengvai atsiliepė ji.

— Gerai, — tarė Maiklas. — Grįšiu iki aštuntos.

Dar nepadėjęs ragelio, jis jau galvojo apie kažką kita.